

Litt prosa om kommunen vår

Bamble er kommunen i Telemark med den lengste kyststripen; fra innerst i Voldsfjorden hvor den grenser til Skien, og til Fossingfjorden ved Kragerø; totalt ca. 72 km. når man følger de mange bukter og nes. I tillegg fines det en rekke større og mindre øyer. I nord-vest grenser Bamble mot Drangedal kommune, hvor grensen i store trekk følger en gammel forkastning. Bambles landareal er ca. 300 km², av dette utgjør produktiv skogsmark ca. 208 km², og dyrket areal ca. 8 km².

Dagens Bamble har sin utstrekning fra 1964 da de daværende kommunene Bamble, Langesund og Stathelle ble slått sammen. Det meste av bosettingen er konsentrert til Langesundshalvøya mellom Langesund og Stathelle, øvrige tettsteder er Herre, Valle og Feset.

Det administrative senter ligger i Langesund, herfra betjenes Bambles vel 14.100 innbyggere fra kommunens rådhus.

Bamble er i dag en av de store industrikommunene i Telemark med petrokjemibedriften www.Ineos.com.

Langs Frierfjorden ligger det flere små og mellomstore mekaniske bedrifter.

Bamble er også Telemarks største fiskerikommune med ca. 22 yrkesaktive fiskere. Det er hovedsakelig rekefiske, men også noe garnfiske og ålefiske. I Langesund ligger en moderne fiskerihavn.

Det er fiskerimottak i Langesund. I Langesund ligger også 2 næringsmiddelvirksomheter knyttet til fiskeriene.

I Bunesåsen ved Stathelle ligger et av Norges største fryserier. I den tidligere kalkgruben lagres det store mengder kjøtt og iskremvarer.

[Quality Skjærgården Hotell og Badepark](#) ved Langesund har blitt en suksessbedrift og dekker et stort spekter av tilbud.

[Wrigthegaardens](#) sommerkonserter, hvor kunstnere med høy nasjonal og internasjonal anerkjennelse deltar, er et kulturtilbud som folk langt utenfor Bambles grenser setter stor pris på.

Bamble-skjærgården er et populært oppholdssted om sommeren enten man er på dagsbesøk, har hytte eller kommer fra sjøsiden i båt.

De aller fleste av kommunens ca. 2.500 fritidshytter ligger langs kysten mot sjøen. Uansett hvor man bor i Bamble er det rike muligheter for natur og friluftsliv, både på vannet og på land. Bamble har ved hjelp av sin kystsoneplan og Skjærgårdsparken sikret rekreasjonsområder for dagsbesøkende både fra land og sjøsiden. Det er gjort frivillige servituttavtaler for øyer og strandarealer på i alt 2.500 daa. På Valle er det godt tilrettelagt for

sommerturister, og i ferietiden setter dette sitt preg på det lille lokalsamfunnet.

Den småkuperte Bamblemarka er meget rik på naturopplevelser. Her finnes små bekker og elver, rolige skogstjern og større innsjøer, frodige skogsområder og merkede stier til gode utsiktspunkter hvor man nordover kan se Gaustatoppen, og sørover horisonten langt ute i Skagerak. På en tur i Bamblemarka kan man se flere av Bambles 271 registrerte viltarter.

De mange elver og vann gjør kommunen til et eldorado for kanopadlere som søker vekk fra hverdagens trafikk og støy. Å se beveren i sitt rette element når kvelden faller på eller høre rugda trekke med sin karakteristiske lyd, kan være balsam for en naturhungrende sjel.

Med tillatelse fra forfatteren Gunnar Sem, og utgiver av jubileumsboka for Bamble og Langesund sparebank v/ Kjell Kjær gjengir vi videre noen avsnitt fra boka :

SLIK BLE BYGDA SKAPT

Det meste av fjellgrunnen i Bamble, fra Høgenheistupet og vestover til Kragerø, er et yngre grunnfjell. Skjønt "yngre" - det ble trolig til for mer enn tusen millioner år siden. Dette fjellet ble formet, knadd, smidd, foldet og omdannet i naturens store verksted mange hundre millioner år før det første spede livet viste seg på disse kantene av kloden.

Vi vet ikke stort om hvordan naturen bygde opp dette fjellet, men det må ha skjedd under høy temperatur og med voldsomme trykkrefter. Og det ble skapt malmer og mineraler som størknet til hardt fjell, og som i vår tid har begeistret fagfolk og steinsamlere fra fjern og nær. Tidligere hadde dette fjellet stor økonomisk betydning, og vi har synbare minner om gruvedrift mange steder i bygda.

Mest kjent er apatitgruvene på Ødegården ved Feset, som på 1880-tallet var Norges nest største bergverk. De franskeidde gruvene beskjeftiget i en periode mer enn tusen mennesker.

Nikkelgruver ble periodevis drevet på Meikjær, Nystein, Hansås, Vissestad og Skogen fra midten av 1800-årene til utpå 1900-tallet. I alt ble det produsert nær 500 tonn nikkel. Størst var virksomheten på Nystein, hvor det ble arbeidet helt ned til 130 meter under bakken.

Kobbermalm fins mange steder i Bamble, men gruvedrift har det bare vært på Kleppskogen, Hofstein og Åsland. Sistnevnte har vært den viktigste. Det skjedde under første verdenskrig, visstnok med tysk kapital.

I området Tråk-Herre ble det startet gruvedrift på bly og sink alt i 1542. Gruvene ble kjøpt av kong Christian 3. to år senere, men nedlagt etter kort tid. Siden har de vært drevet sporadisk, siste gang av et engelsk selskap i årene 1905-08. Forekomster av disse metallene fins forresten flere steder i østbygda helt ned til Tangvald ved sørenden av Stokkevannet.

Små brudd av kvarts og feltspat har det vært mange av i Bamble, ikke minst langs kysten. Bruddene på Kjørstad er de mest mineralrike. La oss endelig også ta med at i vestbygda fins forekomster av sjeldne mineraler som solstein og kornrupin.

Dette mineralrike grunnfjellet ble trolig til i et flatt lavland i den senere delen av jordens urtid. Men for kanskje 600-700 millioner år siden sank landet, og havet strømmet inn. Dermed forlater vi det dystre urtidsmørket og går inn i den perioden som kalles jordens "oldtid".

Det oldtidshavet som slukte bygda vår, kan ikke ha vært dypt, kanskje som Nordsjøen i dag. Men det var et hav som krydde av underlige dyr og planter - svømmende, krypende og bunnfaste livsformer. På den tiden lå landjorden gold og livløs, bortsett kanskje fra noe smått som kravlet i strandbeltet, eller som ble slengt inn på land av dønningene fra oldtidshavet.

Gjennom et par hundre millioner år dynget elvene fra de omliggende fastland løsmassene sine i oldtidshavet. Havbunnen sank under vekten; men den jevne opphopingen av grus, sand, leire og slam hindret havet i å bli dypere. På den måten bygde det kambro-siluriske kalkfjellet seg opp over grunnfjellet i bygda vår. Det flotte, fossilrike fjellet fra Høgenhei og Rognsåsen til Langesundstangens ytterste spiss er avsatt i dette lange tidsrommet. Likevel sitter vi bare igjen med en ynkelig rest av den en gang så mektige fjellformasjonen.

I siste del av jord-oldtiden, den perioden som kalles permtiden, kom den neste store omformingen av bamblelandskapet. Det skjedde for en kvart milliard år siden. Hvis bygda på den tiden hadde hevet seg til tørt land, kan den ha vært dekket av underlige bregneskoger, hvor panserpadder på krokodillestørrelse vraltet omkring. Men det er bare gjetting.

Ingen tid av jordens historie har vært så nær livets totale utslettelse som nettopp permtiden. På den nordlige halvkule døde bregneskogene, og vidstrakte ørkener bredte seg. Og den sørlige halvkule opplevde knugende istider.

Og så begynte det å røre seg i jordens indre!

Det er vanskelig helt å fatte omfanget av den vulkanske katastrofen mot slutten av permtiden. Veldige krefter presset på fra dypet, og jorden skaket av voldsomme skjelv. Jordskorpa sprakk i brede, milelange revner, og glødende masser veltet ut.

Den store forkastningen over Porsgrunn og Herre og helt ned til Kristiansand er et landskapsarr fra den tiden. Men nettopp dette "arret" har gitt bygda et av våre fineste naturområder. For i den lange flengen ligger nå hele kjeden av store, vakre innsjøer fra Kongens dam på Herre til Rørholtfjorden og Tokke. Men østfra gjennom Vestfold kom samtidig lavaen strømmende mot Langesundsfjorden og Bamble. Den ødela eller omformet alt der den rykket fram.

Men lavastrømmen stoppet før den nådde helt inn i bygda vår. Den størknet til fast fjell og ligger nå som larvikitt, nordmarkitt og annet vulkanberg helt fram i vårt nære naboskap i øst. Bamble ble likevel ikke spart for vulkansk herjing. Stadig sprakk jordskorpa, og lavaen presset seg opp i revnene. Eksplosjonsaktige utbrudd slengte stein, lava og aske i alle retninger. Ved Tveten gård, ved Høenstjenna og ved Stokkevannet finner vi minner etter slik utblåsing. Etter permtidens villskap og kamp mellom naturkreftene fulgte jordperioder som vi ikke finner spor etter i Bamble. Det var eventyrlige tidsaldrer med kjempeøgler og store havdyr, senere med blomsterplanter og underlige pattedyr.

Var det tørt land i Bamble på den tiden? Eller hav? Det er snakk om et tidsrom på 200 millioner år. Ingen ting vet vi om dette, og vi vil aldri få vite det. For det som kanskje kunne fortalt oss noe, ble brutalt høvlet bort da en ny verdenskatastrofe rammet oss - istiden!

Hvor lenge lå den enorme iskappen over landet vårt? Vi vet i hvert fall at med istiden kommer vi inn i den siste årmillionen før vår egen tid. Vi vet også at det fantes mildere perioder - mellomistider - før isen endelig trakk seg vekk for ti-tolv tusen år siden.

Da steg det fram et land som lignet det vi har i dag, i hvert fall når det gjelder landformasjonene. Der lå bygda vår med de lave åsene, dalførene, alle de små og større vannene som Bamble er så rik på.

Etter hvert steg også kystlandet opp av havet med nakne, isskurte utstikkere mot sjøen. De glatte utstikkerne blir ofte kalt "hvalskrotter", for de ligner store, ilanddrevne havdyr. Vanligvis er de ikke helt fullkomne i formen. På lesiden, den som vender fra isens støtretning, er fjellet ofte ujevnt og forrevet. Isen har brutt det av under overkjøringen.

Men selv om vi vet noe om berggrunnen i Bamble, og selv om vi med noen sannsynlighet kan gjette oss til enda mer, så holder naturen på de fleste hemmelighetene sine.

De prosessene som formet Bamblefeltet i en mørk urtid, var ikke noe enestående for vårt distrikt. For den særpregete fjellgrunnen strekker seg videre nedover Sørlandet. Og i motsatt retning finner vi den igjen i Kongsberg-trakten. Men ikke noe annet sted er fjellet så sammensatt og så rikt på malmer og mineraler som hos oss. Skyldes det at miljøet er blitt bedre bevart her, eller har prosessene vært sterkere og mer dyptgripende?

Og hva med den fine kambro-siluren? Den er ikke foldet og vridd slik vi finner den så ofte i andre strøk av Oslofeltet. Lagene ligger mange steder så vakkert strøket at en kan tro at skaperen har gått over dem med strykejern. Men lagrekkene krenger mot sør/sør-øst hele veien fra Høgenhei til Langesund. Hvilke krefter har vært i virksomhet her? Har berggrunnen under lagene sviktet østover mot Langesund, eller har landet hevet seg vestover mot Høgenhei? Begge deler kan ha skjedd, men trolig ikke samtidig.

I hvert fall hevet landet seg etter istiden, selv om det gikk langsomt. Da isen trakk seg bort, sto Stokkevannet ennå i forbindelse med havet i begge retninger, slik at hele Langesundshalvøya lå som en øy. Ennå i dag finner vi kvartærmuslinger i løsmassene i begge ender av Stokkevannet og ganske høyt over det nåværende havnivået. Landhevingen var ikke slutført da menneskene vandret inn i bygda - de første bamblingene.

La oss til slutt nevne et geologisk fenomen som vi ikke ser, men som vi vet befinner seg på havbunnen utenfor Bamble. Vi tenker på raet, den store endemorenen som innlandsisen la fra seg da den trakk seg vekk fra bygda. Dette raet løper gjennom Vestfold, ut til Mølen på Brunlanes og videre ut i havet før det igjen dukker opp med Jomfruland. Altså ligger det som et imponerende sammenhengende "gjerde" av rullestein et sted der utenfor Langesundstangen, Rognsfjorden og bamblekysten.